

КОММУНИСТ

Азәрбајҹан КП МК вә БК органы
Орган ЦК и БК Компартии Азербайджана

1919-чу илден чыхыр
№ 243 (11497)

| Базар, 16 октябр 1960-чы ил |

Гиҹмәти 20 гәпик

Азәрбајҹанда ән бөјүк тағлы мағара

Азәрбајҹан ССР Елмәр Академиҹасы тарих институтунун Дағлыҹ Гарабаҹ Мухтар Вилајәтинә көндәрлији археоложи експедиҹия марағлы вә гиҹмәтли нәтичәләр әлдә етмишдир.

Експедиҹия һадрут рајонунун Туғкәнди ҹахынлығындакы Азох вә Сәлакәтин кәндләри арасында нәһәнк бир мағараја тәсадүф етмишдир. Мағара әзәмәтли сылдырым ҹаја золағынын алтында јерләшир. Тәбии һадисәләр нәтичәсиндә торпагла долмуш бу мағаранын тағ шәклиндә олан габаг һиссәси 40 метр ичәријә доғру узаныр. Бу һиссәнин һүндүрлүјү 3—5 метрә, ени 7—10 метрә чатыр. Бәс мағаранын сону һарадалыр? Биз гаранлығ, алчағ вә дар јолларла хејли кедәндән сонра бөјүк јералты мејдана раст кәлдик. Һәмин мејданын јан диварлары дибиндә узунлуғу ики метрдән чох, диаметри бир метр олан дирәјә бәнзәр сталактит вә һүндүрлүјү адам бојундан уҹа, диаметри 1,5 метрдән чох олан сталактит вардыр (сталактит вә сталактит әһәнкин суда һәлл олуб әринтидән тәбии јолла әмәлә кәлмәсидир).

Мағарада узунлуғу 200 метрә чатан јол дағын башга бир јериндән бајыра чыхыр. Бурада бир нечә кизли долашығ јоллар да вардыр. Һәр тәрәфдә ири ҹајалар тавандан асылы шәкилдә рәф. формасында дүзүлмүшдүр. Бајырдан мағара илә әлағәдар олан 5 кизли јол да ашкар едилмишдир.

Мағаранын ағзында апарылан газынты даһа марағлы нәтичәләр вермишдир. Һәләлик газынтынын дәринлији 6 метрдән артығдыр. Һәмин һиссәдә 7 әсас тәбәғә ашкар едилмишдир. Бу дәрин кил тәбәғәләрдә гәдим даш дөврүнә аид мүхтәлиф әмәк әләтләри ашкар едилмишдир. Бунлардан бир гиҹми Неоандертал типли гәдим адамлар аид олан әләт

ләрдир. Дикәр гиҹми даһа гәдим питеконтроллара (мејмуна бәнзәр инсан) аид олан балам формалы ири әл чапачағларындан, даирәви ири ҹашовлардан, гәлпәләрдән вә саирдән ибарәтдир.

Мағарада Һәмин әләтләрлә јанашы мүхтәлиф һејван сүмүкләринә дә тәсадүф едилмишдир. Азәрбајҹан ССР ЕА тәбиәт тарихи музејиндә мүәјјән едилмишдир ки, Һәмин сүмүкләр әсасән чохдан нәсли кәсилмиш мағара ајысына, марала, ибтидан ата, өкүзә, кечијә вә саирә аиддир.

Сүмүкләрин бә'зисиндә даш әләтин чапынты изи, бә'зисиндә ит дишинин јери галмышдыр. Бунларын мүәјјән һиссәси одда јандырылмышдыр.

Бурада көмүр галығларынын вә јанмыш сүмүкләрин тапылмасы о заман мағара саһибләринин оддан да истифадә етдикләрини сүбүт едир.

Газынты заманы ашкар едилмиш әл чапачағлары Азәрбајҹанда илк тапынты олуб тарихимизин јени бир гәдим дөврүнү ачыр. Сүмүкләриндән мүәјјән едилән мағара ајысы да әразимиздә илк тапынтылардандыр.

Мағарада әлдә едилән даш дөврү адамларынын дүшәркәси Азәрбајҹан тарихинин јүз-јүз әлли мин ил бундан әввәлки дөврүнү тәдгиг егмәк ишиндә бөјүк елми әһәмијјәтә маликдир.

Бу мағара Загафгазијада индијә гәдәр мәлүм олан дүшәркә мағаралардан ән бөјүјү, Азәрбајҹанда исә јекәнә сајылан илк нәһәнк мағарадыр.

Мағаранын бөјүк елми әһәмијјәтини нәзәрә аларағ тарих институтунун елми шурасынын ҹарарына әсасән 1961-чи илдә бурада кениш газынты ишләри апарылачағдыр.

М. ҺҮСЕЈНОВ,

археоложи експедиҹиянын рәиси.